МОНГОЛЫН СҮМ ХИЙДИЙН ТҮҮХЭН ТОВЧООН, МЭДЭЭЛЭЛ-ЯРИЛЦЛАГА

Ярилцлага өгөгчийн нэр	Бунягийн Буджав	Дугаар	L351
Оршин суугаа аймаг	Дундговь аймаг	Оршин суугаа сум	Сайхан-Овоо сум
Төрсөн газар	Сайхан>Овоо сум	Төрсөн он	1920
Ажил мэргэжил	Өндөр(настан(		
Лам байсан эсэх, Шавилан сууж байсан сүм хийд	Хутагт(ламын хийд	Сүм хийдийн дугаар	ДУСО 016
Одоогийн сүм хийд		Сүм хийдийн дугаар	
Ярилцлага авсан он сар өдөр	2007 оны 7-рсарын 13	Ярилцлага авсан хүн	Жужа

Дундговь аймаг, Сайхан-Овоо сум, Хутагт ламын хийд /өндөр настан Бунягийн Буджав/

Жужа: За бид энэ хийдэд сууж байсан Бунягийн Буджав гуайтай уулзаж байна аа. За та хэдэн онд төрсөн бэ?

Бунягийн Буджав: 1927 он гэдэг байх аа.

Жужа: Та хэдэн настай лам болсон бэ?

Бунягийн Буджав: Манай аав лам хүн байсан. Намайг таван настай хөдөө хэдэн малтай байхад Жамъяншарав гэдэг зиндааныхаа нэг ламтай ирээд намайг лам болгоно гээд энэ хийдэд авчирч би таван жил шавилсан ухаантай. Тэгээд гучин долоон онд хар болоод явсан.

Жужа: Энд хичнээн лам сууж байсан бэ?

Бунягийн Буджав: Өө өчнөөн олон лам нар байсан. Эрдэнэдалайгаас Дэлгэрцогтоос одоо энэ хавийн сумдаас хүртэл олон лам нар сууж байсан, нарийн тоог нь мэдэх биш.

Жужа: Та аль дуганд сууж байсан бэ?

Бунягийн Буджав: Тэр зүүн талын дуганд суудаг байсан, зүүн ламиран гэж. Тэнд л банди нарыг голдуу суулгадаг. Зандраа гуай гэж гэсгүй нь байсан.

Жужа: Тэр дуган ямар шүтээнтэй байсан бэ?

Энэхүү нэр дурдсан хүний аман ярилцлагын үгчилсэн тэмдэглэл нь зөвхөн ярилцагчийн хувийн мэдээллээс бүрдсэн болно.
© Монголын Урлагийн Зөвлөлийн Соёлын Өвийн Хөтөлбөр, Монголын Сүм хийдийн түүхэн товчоон

Бунягийн Буджав. Өө мэдэхгүй. Их л олон бурхан шүтээн байсан. Бага байсан болоод сайн мэдэхгүй байна.
Жужа: Ламиран дацангийн жас гэж байсан уу?
Бунягийн Буджав: Тэр баруун өмнө нэг гэрийн буурь байгаа, тэр ламирангийн жас байсан.
Жужа: Хойд хийд буюу Дарь ламын хийдэд ямар ямар дуганууд байсан бэ?
Бунягийн Буджав: Өө мэдэхгүй их олон дуган байсан. Бүгдэд нь л хурал ном хурдаг байсан. Хамаагүй тэрүүгээр чинь явахгүй, томхон банди нараас айна. Тэд шоглоно./ инээв /
Жужа: Цам майдар эргэдэг байсан тухай ярьж өгнө үү?
Бунягийн Буджав: За хойд хийд дээр бол цам бол байхгүй. Харин банди нарын нэг хөөрхөн одоо дудар гэж нэг жижиг жүжиг гэмээр юм гардаг. Урд хийд дээр харин цам гардаг байсан. Цагаан өвгөн, Хашин хаан, хүүхдүүдтэйгээ гээд 108 цам гардаг байсан.
Жужа: Майдар эргэдэг байсан уу?
Бунягийн Буджав: Өө хоёуланд нь майдар эргэнэ. Ганжуур бас эргэнэ. Мөргөлчид бүр зуурчихна. Хийдээ тойроод л гороон замаараа эргэнэ. Хутагт ламын хийдийн хамба Лувсандорж гэж хүн байж байгаад л алга болсон.
Жужа: Энэ байшингуудын талаар ярина уу?
Бунягийн Буджав: Энэ цогчин дуган, тэр хойд талынх зуугийн дуган, тэр цаана чинь мамба, зүн урд талд жүдийн дуган, тэнд гүнригийн дуган байсан. Бусдыг нь нэрийг нь холиод байна аа.
Жужа:Гавжийн дамжаа барьж байв уу?
Бунягийн Буджав: Барьж байсан, намар л голдуу барьдаг байсан.
Жужа: Аль овоог тахидаг байв?
Бунягийн Буджав: Тэр баруунтаа шашрын овоог тахина, урд хийд нь. Хойд хийд нь төрөөгийн арын овоог тахидаг байсан.
Жужа: Зоч лам нарын талаар ярьж өгөөч?
Бунягийн Буджав: Хойно байдаг зоч нарыг Чоймбол гавж гуай, урд хийдэд Гэмпэл гавж гуай зоч нарыг тэргүүлдэг байсан.
Жужа: Эмэгтэй лам нар хандмаа нар байсан уу?
Бунягийн Буджав: Харин сүүлдээ олон эмэгтэй зоч болсон.Базар гуай энэ тэр гээд.
Жужа: Энэ хийд оронд хар бор хүн байсан уу?
Бунягийн Буджав: Энэ хийд оронд хар бор, эмэгтэй хүн хондоггүй байсан. Нэг тогооч өвгөн , тэгээд жасын мал гаргадаг хоёр гурван хар хүн л хоёр жас дээр байсан.
Жужа: Хятадууд байсан уу?
Бунягийн Буджав: Хятадууд байсан. Гороон дотроо хятадууд байхгүй. Тээр зүүн хойно гурав дөрвөн байшингийн туурь бий. Тэр хятад мухлагийн туурь.
Жужа: Хоёр хийд хэдэн онд хаагдсан бэ?
Бунягийн Буджав: 1937 онд.
Жужа: Тэгээд бүр хаагдсан уу?
Бунягийн Буджав: Тэгээд л лам нарыг нь бариад л сүм дуганыг нь лацдаад явсан. Миний эцгийг Амгалан гэж лам хүн байсан. Гучин долоон оны цагаан сарын дараа ерөөл хураад л дараа нь баригдаад явсан. Баригдсан лам нарыг Өмнөговь руу л авч явсан гэдэг. Өмнөговиос шашны төлөөлөгч Батжав , Сахал Гэндэн гэдэг хоёр хүн ирж сүм дуганыг бурхан номыг бүгдийг шатаасан. Лам нар бурхан тахил судар номоо хамгаалж нууцлах ямар ч бололцоо олдоогүй. Тэгээд сүйтгээд хаячихсан.

Энэхүү нэр дурдсан хүний аман ярилцлагын үгчилсэн тэмдэглэл нь зөвхөн ярилцагчийн хувийн мэдээллээс бүрдсэн болно.
© Монголын Урлагийн Зөвлөлийн Соёлын Өвийн Хөтөлбөр, Монголын Сүм хийдийн түүхэн товчоон

Жужа: Дүйнхор дацанг хэзээ сэргээж эхэлсэн бэ?
Бунягийн Буджав: 2006 онд эхэлсэн.
Жужа: Бархан гэж ном хэвлэх газар байсан уу?
Бунягийн Буджав: Өө хоёр хийдэд хоёуланд нь байсан. Хойд хийдийнх суварганы доод талд байсан. Бурхан ном барална.
Жужа: Хийд хогныхоо асуудлыг яадаг байсан юм?
Бунягийн Буджав: Өө тэр баруун урд Гонгирынх гэж айл байсан юм. Тэдний хажуугийн жалганд хог хаядаг байсан, тэгээд л хөглөрч байдаг.
Жужа: 00-ын асуудал ямар байсан бэ?
Бунягийн Буджав: Өө тийм тусгайлсан юм байхгүй. Хурал ном гадаалахад манз цав барьсны дараа гороонооос гадагш дуртай газраа энд тэндгүй л .../инээв/
Жужа: Жасын мал хэр зэрэг мал байсан бэ?
Бунягийн Буджав: Өө их мал байсан. Дандаа хөдөөгүүр. Намар болохоор хийд дээрээ авч ирээд бүх малаа тоолоод тамгалаад хөдөө гаргадаг.
Жужа: Тухайн үед сүсэгтэн олон ямар өргөл барьц өгч байв?
Бунягийн Буджав: Өө тогтсон дэг бол хадаг тэгээд л цагаан идээ, хонь мал томоохон аврал гүрэм хийлгэсэн хүн бол үхэр адуу өгнө. Тэгээд тэр жасын мал гэдэг чинь өргөл барьцны л юм шүү дээ.
Жужа: Ямар ямар овоо тахидаг байсан бэ?
Бунягийн Буджав: Манай энд урагшаа яваад бурхан Шашраа тахичихдаг. Хойшоо яваад Баян-Өндрөө тахичихдаг, цаашаа яваад Ламын хонхроо тахичихдаг. Энд Сайхан овоогоо тахичихдаг.Ийм л байсан.
Жужа: Том мяндаг тушаалтай лам нар жирийн лам нараас өөр хувцастай байсан уу?
Бунягийн Буджав: Өө гоц ялгаагүй. Манийн үед одоо шиг хүрэн жанч байгаагүй. дандаа шар жанчтай байсан. Харин том лам мяндагтнууд хуралд хурахаараа хар шаазтай байсан. Эд материалын хувьд бол ялгаа байхгүй.манай хийдийн хамгийн том лам нь Ёндон Минжүүр гуай байсан.
Жужа: Та Хошуу хийдэд очиж үзсэн үү, залуу байхдаа?
Бунягийн Буджав: Би хүүхэд байхдаа ижий дагуулаад Хошуу хийдийн цамыг очиж үзсэн.
Жужа: Хошуу хийдийн цам, Хутагт ламын хоёр хоорондоо ялгаатай байсан уу?
Бунягийн Буджав: Өөр байсан, ялгаатай байсан.
Жужа: Хошуу хийдэд өндөр майдар байсан уу?
Бунягийн Буджав: Өө их өндөр майдар байсан. Нэг том бөмбөгөр оройтой дуганд байдаг.
Жужа: Тэр дуганд майдраас өөр бурхан байсан уу?
Бунягийн Буджав: Майдар ерөөсөө хоёр шавьтайгаа л байдаг байсан.
Жужа: Энд сор залдаг байсан уу?
Бунягийн Буджав: Өө зална, цамаа дуусахаар л сор зална.
Жужа: Чойжин бууж байсан уу?
Бунягийн Буджав: Өө үгүй байх, тэр байхгүй байсан байх.
Жужа: За баярлалаа.

Энэхүү нэр дурдсан хүний аман ярилцлагын үгчилсэн тэмдэглэл нь зөвхөн ярилцагчийн хувийн мэдээллээс бүрдсэн болно.
© Монголын Урлагийн Зөвлөлийн Соёлын Өвийн Хөтөлбөр, Монголын Сүм хийдийн түүхэн товчоон